

I en medarbejders fodspor

Poul Rovsing Olsens samling i Dansk Folkemindesamling

Komponist – jurist – etnolog; en sjælden kombination, der gav sig udslag i en sjælden karriere – gerne med mikrofon i hånd, parat til at dokumentere de mange musikalske universer, der trives udenfor Europa.

af Nina Agerskov, stud.mag. i musikvidenskab, fhv. praktikant, Dansk Folkemindesamling

Fra 1963 og helt frem til sin alt for tidlige død i 1982 var Poul Rovsing Olsen ansat som videnskabelig assistent og senere arkivar ved Dansk Folkemindesamling (DFS). Rovsing Olsen – eller “PRO”, som han kaldte sig selv – fik hurtigt hovedansvaret for den ikke-europæiske del af DFS’s musikafdeling.¹ Denne stilling gav ham mulighed for at foretage talrige indsamlingsrejser til blandt andet Libanon, Østgrønland, Egypten, Tyrkiet, Irak, Ghana, Bahrain og Indien. Igennem dette arbejde og sit generelle engagement for den ikke-europæiske musik satte han et varigt internationalt aftryk på musiksamlingen på DFS. Ved sin død efterlod PRO sig talrige interessante dokumenter, som i dag kan give os et værdifuldt indtryk af hvordan en musiketnolog arbejdede og tænkte i anden halvdel af det 20. århundrede. I efteråret 2013 blev denne samling ordnet og finregistreret.

PRO’s samling er præget af en meget stor forskellighed, både hvad angår emner og materiale typer: Her finder man PRO’s egne og andres manuskripter, feltnoter, noter til lydmateriale i DFS’s lydarkiv, transskriptioner, frekvenskurveruller,

båndregistrarer, administrative dokumenter og korrespondance med en række forskellige aktører i datidens musiketnologiske miljø. Samlingen er blevet registreret ad flere omgange siden 1982, men er først nu blevet finregistreret således at dens indhold er lettere tilgængeligt.

PRO’s samling er ikke blot interessant for musiketnologer, men også for den almindelige dansker med interesse for efterkrigstidens kultur og politik. Kender man ikke Rovsing Olsen i forvejen, vil man – når man dykker ned i hans efterladte materialer – blive forbavset over, hvor mangesidet og overraskende et bekendtskab han må have været. PRO spillede en vigtig rolle i Danmarks kulturliv på sin tid, og han havde stærke holdninger til kunst, kultur og politik og forholdet mellem Vesten og resten af verden. Ved man i forvejen hvem han var, og er man endda så heldig måske at have kendt ham, vil man formentlig opleve samlingen som et fascinerende indblik i hans tanker og virksomhed. Poul Rovsing Olsens samling er et minde efter en mand, som på mange måder stak ud fra mængden, og som brændte for den

Poul Rovsing Olsen på feltarbejde i Bahrain 1962-63 (se næste side).

PRO med båndoptager og mikrofon optager musik ved en fest i Bahrain 1962-63. Foto: Kjell Falck. Gengivet efter Music in Bahrain. Traditional Music of the Arabian Gulf, 2002.

musik, han viede sit liv til at undersøge, dokumentere og forsøge på at bevare.

Men hvad er det, som gør tilfældet Poul Rovsing Olsen så særligt? For det første huskes han af mange først og fremmest som musiketnolog, men meget utraditionelt for denne profession var han hverken uddannet indenfor musikvidenskaben eller antropologien. Han blev født i Randers i 1922 af musikalske forældre, og det var måske inspirationen herfra, der banede vejen for, at han valgte at søge ind på Det Kongelige Danske Musikkonservatorium efter afsluttet studentereksamen.² Herfra tog han i 1946 afgangseksamen i klaver og musikteori, men det betød tilsyneladende ikke, at hans behov for at lære nyt var tilfredsstillet. Sideløbende med sine konservatoriestudier tog PRO i hvert fald en uddannelse som jurist fra Københavns Universitet, hvilket betød at han

allerede som 26-årig i 1948 havde taget to uddannelser. Hans første længerevarende ansættelse herefter var som sekretær i Undervisningsministeriet, hvor han nåede at være med til at skrive den første danske lov om ophavsret for komponister.³ Der skulle dog gå hele ti år, inden PRO i 1958 deltog i sin første "rigtige" musiketnologiske indsamlingsrejse som deltager i professor P.V. Glob's ekspedition til Den Arabiske Golf.⁴

For det andet var noget af det specielle ved Poul Rovsing Olsen den passion han lagde for dagen i sine mangeartede arbejder og projekter, som ofte var præget af stor kreativitet og nytænkning parret med en strengt systematisk og akademisk tilgang.⁵ Et års ophold i Paris kort efter afslutningen af jurauddannelsen havde sat sig sine spor i PRO's sind. Her havde han været elev hos komponisterne Nadia

Boulangier og Olivier Messiaen, men samtidig fik han mulighed for at dyrke den interesse for såkaldt "eksotisk" musik, som allerede var blevet vækket i hans gymnasietid.⁶ På det berømte etnografiske museum i Paris, *Musée de l'Homme*, kunne PRO dykke ned i optagelser af alverdens folkemusik, hvilket var en vigtig forudsætning for hans egne musiketnologiske bestræbelser senere i livet.⁷ Således gik der ikke lang tid fra hans første ekspedition med Glob i 1958 til at PRO's tilknytning til Dansk Folkemindesamling var en realitet. Her fik han mulighed for at forene de organisatoriske og systematiske egenskaber, han havde udviklet på jurastudiet, med sin mere intuitive og kunstneriske side. At han gjorde netop dette kan tydeligt aflæses af dokumenterne i hans samling på DFS: Mens samlingens systematik viser en udtalt omsorg for at organisere, dokumentere og kontekstualisere den musik han var med til at indsamle til DFS, oplever man i de mange forskelligartede manuskripter hans store kærlighed til og respekt for den "anderledes" musik: PRO var drevet af et ønske om ikke bare selv at forstå, men at også andre skulle forstå og anerkende værdien af "det fremmede". Dette er også meget tydeligt i hans lille bog *Musiketnologi*, som blev udgivet i 1974. Her harcellerer han over europæernes indstilling til verden:

"Det kristnede Europa søgte længe at være sig selv nok, fast i overbevisningen om at være Guds udvalgte kontinent. Helt lykkedes det aldrig at lukke af for omverdenen (...) Men derudover er det påfaldende, hvor ringe indflydelsen udefra har været".⁸

Rovsing Olsen var, som det ses, ikke bange for at provokere. Et udsagn som det ovenfor citerede står ikke alene, men er et

meget fint eksempel på hans verdenssyn og livsindstilling. Hans kamp handlede om den ikke-europæiske musik og når det kom til diskussioner om denne lagde han ikke fingrene imellem. Således er hans passionerede tilgang til livet og arbejdet ikke bare prisværdig, men også interessant fordi den kan være med til at forklare, hvorfor han kunne opleves som én der stak ud fra mængden.

For det tredje er Poul Rovsing Olsen et studie i tilsyneladende uudtømmelig og voldsom energi, hvilket både mængden af hans aktiviteter og folks fortællinger om ham vidner om.⁹ Han fungerede sideløbende med sin ansættelse på DFS også som underviser i musiketnologi ved både Københavns Universitet og Lunds Universitet, han afholdt talrige foredrag i radioen og rundt omkring i det københavnske kulturmiljø,¹⁰ han var en ivrig skribent på særligt *Berlingske Tidende* og *Information*, og han var i mange år meget aktiv i den store internationale organisation for musiketnologer, *International Folk Music Council* (IFMC).¹¹ Her fungerede han i flere år som kasserer og i 1977 blev han formand. Denne post bestred han frem til sin død i 1982. Ved en konference i Seoul i 1981 skiftede organisationen navn fra IFMC til *International Council for Traditional Music* (ICTM). I denne forbindelse blev organisationens fokus specificeret:

"The object of the Council shall be to assist in the study, practice, documentation, preservation and dissemination of traditional music, including folk, popular, classical, and urban music and dance of all countries".¹²

PRO spillede en aktiv rolle i de diskussioner, der førte til denne begrebsliggørelse af organisationens formål, som i praksis

Poul Rovsing Olsen på sit kontor på Dansk Folkemindesamling i 1967. Foto: Svend Nielsen. Dansk Folkemindesamlings billedarkiv.

betød, at folke- og populærmusikken blev mere legitim at studere. Denne musik blev således sidestillet med musik fra såkaldte "højkulturer", som eksempelvis klassisk indisk eller persisk musik. Poul Rovsing Olsen var på den måde en moderne musiketnolog, som fandt det magtpåliggende at være med til at sikre, at det musiketnologiske studie omfattede musiktraditioner fra hele verden og fra alle sociale lag.

Denne diversitet afspejlede sig også i PRO's egne kompositioner. I løbet af sit kun 60-årige liv nåede han at skrive over 80 værker på trods af sine mange andre engagementer.¹³ I en stor del af hans værker er fascinationen af arabiske og indiske musiktraditioner tydelig at høre, som for eksempel i *Alapa-Tarana*

(1959) for mezzosopran og slagtøj eller i hans sidste opus, strygetrioen *A Dream in Violet* (1982). I sin komponeren var Rovsing Olsen både inspireret af arabisk og indisk musikteori og af konkrete folkelige traditioner, som for eksempel de perlefiskersange han havde mødt på sine indsamlingsrejser.¹⁴ På den måde oplever man også i hans egen kreative bearbejdning af den "anderledes" musik en passion for at anerkende forskellige menneskers skabende kræfter, hvad enten de så kommer til udtryk på en fiskerbåd eller i en koncertsal.

Man kan dog ikke derfor sige, at PRO var ukritisk overfor populærmusikken som sådan. Han frygtede, som så mange andre musiketnologer på sin tid, at de unikke musikkulturer, han mødte ude i verden, skulle bukke under for massemediernes kulturelle påvirkning:

"Europæeren vil jo med vold og magt udbrede sin europæiske tro over hele verden; med stor idealisme anretter vi ulykker i kristendommens, merkantilis-mens eller marxismens navn. Musikken følger med vore idealistiske korsfarere, der gerne vil have verden gjort til et stort ameriko-europæisk pop-cirkus. Det er imperialismen, der har sejret, når grønlænderen eller den sydamerikanske indianer laver "rock" eller "folk" til eget guitarakkompagnement. Det er trist, at det er sådan".¹⁵

Grundlaget for denne frygt er i musiketnologiske kredse kendt som "kulturimperialisme-tesen". Denne tese bygger på en analyse af verden som indeholdende sociale modsætninger (rig/fattig, vesten/resten, center/periferi), som kommer til at skævvride de kulturelle udtryk, mennesker kan have.¹⁶ Pointen er, at det er synd for grønlænderen, når han

Poul Rousing Olsen optager plovsange i Shakshuk nær byen Al Fayyum på Egypten-ekspedition i marts 1975. Foto: Nicolai Glabder. Dansk Folkemindesamlings billedarkiv.

spiller rock, for det første fordi han sælger ud af sin egen kulturarv ved at gøre det, for det andet fordi dette sker på grund af magtforhold, han ikke har indflydelse på. En del af analysen handler om, at denne kulturelle påvirkning kan lade sig gøre, fordi Europa og USA har større kommerciel magt over produktionsmidler og medier end Grønland, således at grønlænderens mulighed for at stå imod og sætte sit eget kulturelle udtryk på dagsordenen er svækket. Ultimativt kommer dette til at betyde, at den grønlandske kultur enten uddør eller indoptager så meget europæisk og amerikansk påvirkning, at den ikke er til at kende igen.

Kulturimperialismetesen anses i dag for på mange måder at være temmelig problematisk, selvom der ikke kan herske tvivl om, at dens kritik af magtstrukturer er relevant og langt hen ad vejen beret-

tiget. Imidlertid er dens tagen for givet at eksempelvis grønlænderes musikalske praksisser er statiske og stillestående med til at fastlåse grønlænderen i en position som passivt objekt frem for aktivt subjekt. Et sådant syn på musikalske og kulturelle praksisser er ifølge medieforskeren Bob Hanke udtryk for en filosofisk set problematisk idé om "kulturarv" som en uforanderlig størrelse.¹⁷ Konsekvensen bliver ultimativt, at den vestlige videnskabsmand (som en slags kurator eller gatekeeper) kommer til at definere, hvad der er "autentisk" og "inautentisk" grønlandsk musik, mens grønlænderen på diskursiv vis gøres til et individ uden integritet eller mulighed for at agere.

I modsætning til den vestlige klassiske musik, er mange af de traditioner, Rousing Olsen studerede mundtligt overleverede, hvilket gør dem ekstra

sårbare for påvirkning” udefra”. Derfor kan Rovsing Olsens bekymring for den østgrønlandske musiks uddøen ikke undre. Det interessante her er dermed ikke at slå tidligere generationers musiketnologer i hovedet med deres velmenende, men i nutidens øjne måske lettere patroniserende syn på såkaldt “ikke-vestlig” musik, men i stedet at vise,

hvor kompleks fortiden for det meste er: Rovsing Olsen var både forud for og et produkt af sin tid, og det er netop det, som er med til at gøre ham så interessant som musiketnolog, som komponist og som sammensat menneske. Det er noget af alt dette som kommer til live gennem de kilder han har efterladt sig på Dansk Folkemindesamling.

Noter

- 1 Poul Rovsing Olsen & Thorkild Knudsen: “The Musicological Section of the Danish Folklore Archives”, *The Folklore and Folk Music Archivist*, årg. 7, nr. 3, 1964, s. 45.
- 2 Knud Ketting: “Poul Rovsing Olsen”, *Dansk Biografisk Leksikon*, 3. udg., 1979-1984, s. 443-444.
- 3 Annemette Kirkegaard: “Om at fare vild i verdensmusikkens buskads”, *Dansk Musikforskning Online*, nr. 2, 2011, s. 60.
- 4 I 2002, 20 år efter Poul Rovsing Olsens død, udkom hans bog *Music in Bahrain: Traditional Music of the Arabian Gulf*, som handler om de ekspeditioner, han foretog med Glob. Bogen er et resultat af et samarbejde mellem Jutland Archaeological Society, Moesgaard Museum og Ministry of Information i Bahrain.
- 5 Jens Brincker: “Brev til en ukendt adressat om en afdød komponist”, *Dansk Musiktidsskrift*, årg. 67, nr. 3, 1992-1993, s. 85.
- 6 Pelle Gudmundsen-Holmgreen: “På afveje? Et interview med og noter om Poul Rovsing Olsen af Pelle Gudmundsen-Holmgreen i anledning af portrætkoncerten på Louisiana”, *Dansk Musiktidsskrift*, årg. 53, nr. 3, 1978-1979, s. 96-103.
- 7 Kirkegaard 2011, s. 59-60.
- 8 Poul Rovsing Olsen: *Musiketnologi*, 1974, s. 15.
- 9 Kirkegaard 2011, s. 59.
- 10 Mange af disse foredrag, som ikke er tilgængelige andre steder, ligger i PRO’s samling på DFS.
- 11 Erich Stockmann & Jorge Martin: “Poul Rovsing Olsen (1922-1982)”, *Yearbook for Traditional Music*, nr. 14, 1982, s. xii.
- 12 ICTM: “Announcements”, *Bulletin of the International Council for Traditional Music*, vol. 59, 1981, s. 3.
- 13 Se en oversigt over PRO’s værker i Dansk Komponist Forenings database *KomponistBasen* via <www.komponistforeningen.dk/node/29583#7>. Mange af disse værker blev ofte spillet i radioen, og flere af dem kan således høres via radio- og lydarkivet LARM via www.larm.fm.
- 14 Toufic Kerbage: “Poul Rovsing Olsens arabiske inspirationer”, *Dansk Musiktidsskrift*, årg. 58, nr. 2, 1983-1984, s. 92-96.
- 15 Gudmundsen-Holmgreen 1978-1979.
- 16 Bob Hanke: “‘Yo quiero mi MTV!’: Making music television for Latin America”, Andy Bennett, Barry Shank & Jason Toyne (red.): *The Popular Music Studies Reader*, 2006, s. 318.
- 17 Hanke 2006, s. 322.